

ZA OBNOVU DUBROVAČKE VIJEĆNICE

C v i t o F i s k o v i ć

Obnova povijesnih spomeničkih sredina i pojedinih spomenika koji su oštećeni ili srušeni u ljudskom i prirodnom razaranju danomice se nameće kao nužna potreba spašavanja likovne baštine pojedinog naroda, grada i mjesta. Bezbrojni su primjeri njihove obnove na temelju izvornih dokumenata o njihovom prvotnom izgledu i sačuvanih ulomaka njihova ranijeg cjelovitog oblika. Osobito je potrebno obnavljati spomenike koji se ističu ne samo građevnom odlikom već i znanstvenim dokazivanjem doprinose razvoju povjesti umjetnosti, urbanističkoj cjelini i imaju povijesnu ulogu u gradu i narodu koji ih je podigao, a takvih spomenika složenih od više značenja ima mnogo. Jedan od istaknutijih je Vijećnica Dubrovačke Republike sagrađena pri kraju 15 stoljeća a oštećena 1816. godine u požaru i 1863. godine potpuno i bezobzirno srušena.*

Prema arhivskim spisima i nacrtima, fotografiji, modelu i sačuvanim kamenim ulomcima može se danas ipak sagledati prvotni izgled njenog pročelja, prepoznati joj oblik, veličinu i raspored otvora, oznake njenog sloga, položaja i suglasja s okolnim povijesnim zgradama. Možemo je, dakle, na temelju proučavanja sve te pouzdane građe obnoviti i ponovno sagrađiti, uzevši u obzir i naše poznavanje načina dubrovačke građevinsko kiparske škole iz kraja 15. stoljeća, vremena njene gradnje.

Sad se za tu obnovu pružila jedinstvena prigoda, jer je nova općinska zgrada sagrađena na njenom mjestu u neizrazitom pseudoslogu neorenesanse ugrožena u potresu 1979. godine i treba je u cijelosti radi sigurnosti iz temelja rastaviti.

Bio bi pravi besmisao opet je podići i naša je dužnost da tom zgom obnovimo nekadašnju Vijećnicu Republike i to iz slijedećih razloga zbog kojih je vrednujemo.

Vijećnica ima u svojoj biti političko i društveno značenje prvog reda i izuzetne vrijednosti jer su u njoj od kraja 15. stoljeća do pada Du-

* Izlaganje koje je C. Fisković održao u Zagrebu 27. IV 1982. na sjednici Odbora Sabora SR Hrvatske za praćenje i usmjeravanje obnove spomenika kulture na području općine Dubrovnik; u Dubrovniku 7. VIII 1982. na Izložbi elaborata s dokumentima i projektom obnove Vijećnice u predvorju kazališta »Marin Držić«; u Zagrebu 25. XI 1982. na Izložbi spomenutog elaborata u Društvu arhitekata Hrvatske; u Dubrovniku 7. I. 1983, na sjednici spomenutog Odbora Sabora SR Hrvatske.

brovačke republike donesene sve važnije odluke ove samostalne južnoslavenske države u njenom političkom, diplomatskom privrednom, društvenom i kulturnom razvitku. U njoj oprezna dubrovačka vlastela nastojahu održati samostalnost i neopredijeljenost prema velesilama, obraniti se od neprijateljskih spletki, izbjeći ratne sukobe i sačuvati tračak slobode na porobljenom Balkanu. U toj palači dubrovačka vlada i veliko vijeće doniješe bezbroj odluka za zajamčeni napredak i mirni život svojih podanika, suzbijajući pri tom i sebičnost pojedinaca pa stoga nad ulazom u njenu glavnu dvoranu uklesаше natpis koji opominjaše vijećnike:

OBLITI PRIVATORUM
PUBLICA CURATE

(zaboravite na privatne, brinite se za javne poslove).

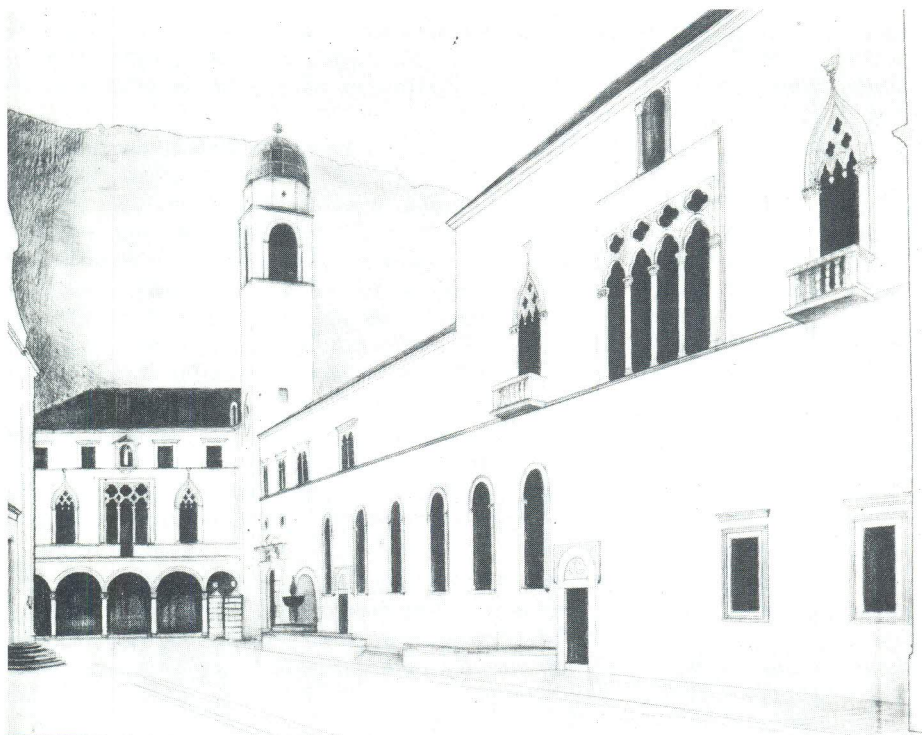
Kipovi na pročelju Vijećnice, lik Pravde koji označava pravičnost i sačuvani lik Snage, koji predstavlja snagu Republike i zakonitosti njene vlade, reljef sv. Mihajla pri ubijanju zmaja, koji očituje borbu dobra protiv zla i inovjerstva, a iznad svega kip sv. Vlaha, zaštitnika grada i države, očita su znamenja važnosti ove zgrade. Prikazuju njenu predstavničku namjenu, ulogu i dostojanstvo koje se ispoljava i u njenoj veličini i središnjem položaju u sklopu kojega je čak i Knežev dvor postao bočan. To je boravište jednomjesečnog kneza, u trenutcima kada se sazivahu sjednice Vijeća, služilo kao predvorje Vijećnice s velebnim baroknim stubištem kojim se vijećnici uspinjahu do vrata sa spomenutim natpisom.

U južnoslavenskom prostoru nema mjesta na kojem se u dugom cetiristoljetnom slijedu donosilo tako važne odluke, stvaralo poticaje, ostvarivalo zakone i poduzimalo mjere s kojima iskazasmo naše vlastito državničko vladanje i doživismo potvrdu postojanja u nekadašnjem svijetu, po kojim je Dubrovnik i danas poznat. Palaču, koja nam je stekla i pribavlja sve više u suvremenom svijetu ta priznanja, dakle, treba uspostaviti da se pokažu budućim domaćim i stranim pokoljenjima njen obnovljeni izgled i mjesto.

Vijećnicu sagradiše dubrovački graditelji. Na njenom zidanju i ukrasivanju radili su majstori Radivoj Bogosalić koji je ukrasivao dubrovačke palače i Leonard Petrović, jedan od kipara velikih vrata franjevačke crkve, jednog od najljepših djela dubrovačkog klesarskog umijeća u kojem se vješto spojilo graditeljstvo i kiparstvo kao i na pročelju vijećnice. Pri ocjeni završetka njihovih radova na vrhu pročelja sudjelovaše i poznati dubrovački graditelj Paskoje Miličević koji se bijaše proslavio izgradnjom luke, tvrđava i ostalih građevina. On je napravio model Divone koja naliči Vijećnici, a bijaše zaposlen u državnoj službi pa nije isključeno da je sudjelovao i u toj gradnji i u zidanju fontika spojenog renesansnim slogom s njom.

Visoko pročelje Vijećnice bogato je iskičeno malim klesarskim ukrasima izvedenim u istančanom reljefu gotičko renesansnog prelaznog sloga, a okupljenih na vratima i prozorima koje ukrasivahu i već spomenuta znamenja što predstavljahu Republiku, zaštitnika njene samo-

stalnosti sv. Vlaha na prijestolju u niši iznad kvadrifore i dva lika Pravde i Snage postavljena vrh monofora, poput onih vrh Boniniovih vrata dominikanske i Petrovićevih na vratima franjevačke crkve, dok je sv. Vlaho uzdignut vrh četverodijelnog središnjeg prozora kao i nad trodijelnim prozorom Divone. To postavljanje kipova iznad otvora, što se ističe i na prozorima Vijećnice očituje da je i ona djelo naših graditelja, iako je to i drugdje, npr. u Mlecima, česta pojava. Primjerniji rad domaće škole jest neznatni reljefni sv. Mihajlo u luneti vrata Vijećnice. Domaću oznaku pokazuju i dva renesansna četverouglasta prozo-

Idejna rekonstrukcija Vijećnice iz 15. st. u Dubrovniku (crtež S. Vuković)

ra njenog visokog prizemlja, a njih se često sreća na mnogim kućama i ljetnikovcima dubrovačkim iz kraja 15. i početka 16. stoljeća. Spoj gotike i renesanse najsmionije se očituje u zasijecanju velikih renesansnih prozora arsenala u boku pročelne plohe Vijećnice, što joj dava živost, a otkriva i pokrajinsku pojavu koja u svojoj slobodi često ne poštuje čistoću, strogost i jedinstvo sloga velikih svjetskih središta.

Sav bogati, usklađeni i istančani ukras povezan u vitku cjelinu koja se ispoljava na likovima i reljefima, kružićima i balkonskim stu-

pićima odava, dakle, dubrovačku kiparsku školu kasnogotičkog procvjetalog i prelaznog gotičkog renesansnog sloga povezanih u jedinstveni sklad. Vrsnoću izrade svjedoče pak sačuvani likovi i ulomci sitnog kamenog ukrasa sklonjeni nakon rušenja u jednom perivoju i zbirci: lik Snage, dva stupa s glavicama kvadrifore, balkonska ograda i konzole monofore, a osrednjost pak reljef sv. Mihajla u luneti. Usporede li se ti radovi s ostalim djelima dubrovačkih kipara i klesara iz kraja 15. stoljeća, može se bez dvojbe i oklijevanja utvrditi da su ih izradili domaći majstori koji pripadahu onoj skupini koja je gradila Divonu, pojedine palače i ljetnikovce u izrazito dubrovačkom načinu kićene ili cvjetne gotike i njenog prelaza u renesansu. To očituje i ogradica monofora sa stupićima »dvostruke kruške« koja se sačuvala i na najvelebnijoj palači u zapadnom dijelu na Prijekome, a i na mnogim mletačkim kućama »gotika fiorita« koje djelovahu na svjetovno graditeljstvo tog sloga i u Dubrovniku.

Vijećnicu smo, dakle, dužni obnoviti i kao izrazito primjerno djelo naših majstora, dokazano potvrdom arhivskih spisa i razmatranjem njenog sloga, rasporeda, oblika i ukrasa njenih pojedinosti. Ako stoga i nedostaju neki njeni dijelovi, njih se može rekonstruirati na temelju uspoređenja mnogih sličnih i skoro jednakih postojećih i sačuvanih radova dubrovačkih klesara. Time bi se, pored nacрта, fotografija, kartonskog modela, sačuvanih joj dijelova i stručno izvedena uspoređenja, ostvarila njena obnova te bi se tako uspostavilo suvremenim načinom jedno vrijedno djelo domaće izgradnje koje igra značajnu ulogu u našem umjetničkom stvaralaštvu 15. i 16. stoljeća

Pored tog njenog likovnog značenja koji dokazuje vrsnoću našeg vlastitog umijeća, a i ranije spomenutog povijesno-političkog značenja Vijećnice kao stoljetnog sijela dubrovačke vlade, posebno je važan u našoj kulturnoj baštini i njen urbanistički smještaj na središnjem mjestu glavnog grada Republike.

Urbanistički plan Dubrovnika cijenjen je po svom vještom smještaju na strmoj obali, po uravnoteženoj, trijeznoj i svrhovitoj životnoj namjeni, po skladnom i sljubljenom rasporedu veličina zgrada i širina gradskih prostora, ulica i prilaza. Na ovom mjestu stare Vijećnice ispoljava se taj smišljeni i dobro ostvareni plan u najvećem svom izrazu što i dolikuje ugledu i važnosti tog središta.

Vijećnica se skladno podudara i uklapa u taj prostor u kojemu se odvijahu najvažniji događaji i poslovi Republike, državnički, trgovački, društveni i kulturni. Ta skladnost je postignuta njenim zdanjem kao pandanom Divone sagrađene u istom stoljeću i slogu. Podignuta je uz bok i spojena s Kneževim dvorom i Arsenalom, čije se pročelje čak uklapa u njeno jednim svojim prozorom zadirući u nju, kao što je pomorstvo zasijecalo u javni, u državni život Republike. Taj jedinstveni građevni sklop, ta cjelina raznolikih, pojedinačno i u različitoj visini sagrađenih zgrada riješena je u skladu s Divonom, ložom zvona, unutrašnjim otvorom gradskih vrata, zvonikom, admiralovom kućom, česmom Petra Martinova Milanca i onom manjom »žudioskom«, te konačno s arsenalom, Vijećnicom i Kneževim dvorom. U tom uravnoteženom du-

gom potezu različitih pročelja razigranih u visini i naglašenih gradskim zvonikom, u toj izmjeničnoj igri otvora, ističe se svojom vitkošću i reljefnošću Vijećnica. Bez nje bi taj sklop bio jednoličan.

Gradnja Vijećnice se usklađivala i s građevinama s druge, sučelične strane trga, s vitkim Boninovim stupom Orlanda, koji ublažava prejaku okomicu zvonika na toj vodoravnoj širini i raskrižju Place, s nekadašnjom gradskom ložom i starom crkvom sv. Vlaha, a pri završetku južnog kraka tog trga s romaničkom stolnom crkvom, od kojih je prva zapaljena, a druga srušena u potresu 17. stoljeća. Pa i kada su obnovljene skupa sa zgradom glavne straže u baroknom slogu, uklapahu se svojim jakim obujmom u tu srednjovjekovnu urbanističku cjelinu nenametljivo i podređeno, kao rijetko gdje. Vijećnica se zbog svog značenja kao upravna zgrada i tada isticala među ostalim položajem, visinom i vitkim izgledom, ali se ipak podređivala zajedničkom rješenju odmjerenog prostora.

Naša je dužnost, dakle, da ta urbanistička postignuća različitih stoljeća obnovimo i upotpunimo najistaknutiju i najznačajniju točku, jezgru ovog izbrušenog urbanizma kada poznamo pouzdano izgled Vijećnice, njene omjere, veličinu i skladni odnos među tim povezanim zgradama. Uspostavljanjem Vijećnice upotpunit ćemo najveću vrijednost Dubrovnika, polugu njenog starog izvornog urbanističkog plana koji ga, sačuvan u toku stoljeća, predvodi među svjetske spomenike.

Tri su, dakle, uzroka zbog kojih moramo prići njenoj obnovi. Prvi je povijesno politički koji potvrđuje i zorno pokazuje zgradu iz koje se donasahu u toku stoljeća sve odluke o dubrovačkoj borbi da održi svoju samostalnost i sudjeluje u izgradnji evropske politike i hrvatske kulture.

Drugi je da pokažemo sposobnost naših graditelja u ostvarivanju likovne zamisli i vrsnoću njenih pojedinih ostvarenja.

Treći je da istaknemo kako Dubrovnik nije nametao središnje zgrade svoje uprave urbanizmu ni pretjeranom veličinom ni prebujnim ukrasom kao Mleci i mnogi suvremeni mu gradovi već ih podređivao skladu svoje vjekovne tekovine, izgrađivanju i uređivanju grada, koji je ipak osjetljivo preoblikovao u onda nove i suvremene građevinske slogove i prostorna rješenja.

Dužni smo, dakle, obnoviti tu značajnu građevinu, a ne ponovno učvrstiti u nedavnom potresu oslabljenu pseudorenesansnu neumjesnu palaču male općine, skućene pod austrijskom vlašću. Ta se zgrada nametnula veličinom i raščlanjenošću svog pročelja usklađenoj sredini i predstavlja tuđe, neudomaćeno zdanje nedorečenog i uobraženog neosloga iz druge polovine 19. stoljeća. O njemu Marija Planić-Lončarić, povjesnik umjetnosti, u svojoj vrijednoj studiji objavljenoj u Odjelu za povijest umjetnosti Centra za povijesne znanosti u Zagrebu piše da »svojim naglašenim volumenom ruši sve odnose koji su postojali kod grupacije okolnih zgrada gdje je nekoć dominirao Knežev dvor i objekt nekadašnje Vijećnice, a uzdužno, niže pročelje Arsenala, riješeno vrlo suzdržano, bilo je podređeno jačoj masi spomenutih zgrada, kao i rubno izrađenoj vertikalni gradskog zvonika.

Objekt neorenesansne Općine ne samo da je previsok, nego i svojom dužinom guši mali, preostali dio nekadanjeg Arsenala i objekta glavne

straže koji su ostali bez svog južnog dijela ... Dvorišno rješenje istočne fasade, kao i »reprezentativno« rješenje zapadne »javne ulične fasade sasvim je u skladu nekih promašenih primjera arhitekture druge polovice XIX stoljeća«.

Slično mišljenje o zgradi Općine objavili su i arhitekti Zdeslav Perковиć, Slavomir Benić i Srđan Šegvić u svom temeljitom elaboratu o obnovi sklopa od gradskog zvonika do Kneževa dvora: »Zgrada općine koja je građena u drugoj polovici 19. stoljeća ruši postignute vrijednosti i jedinstveni sklad grupe objekata između Sponze i Kneževa dvora, te svojim posebnim ritmom otvora, vertikalna i horizontalna narušava harmoniju koju su s puno smisla za proporcije modelirali graditelji kroz stoljeća«. To mišljenje o beskrvnosti, neizrazitosti ali i nametljivosti nove Općine, koja kida sklad starije cjeline izrekli su i ranije mnogi poznavaoi dubrovačkih spomenika u različitim razdobljima, pa i dva istaknuta povjesnika dubrovačke prošlosti i književnosti Lujo Vojnović 1893. i 1912, a Milan Rešetar 1928. godine. Vojnović napisao: »Država dozvoli da se poruši dvornica Velikoga Vijeća na čijem se mjestu diže sada banalna općinska palača koja bi htjela da bude lombardskog stila«. Rešetar spominje ljepotu i značaj porušene Vijećnice »u kojoj su za nekoliko vjekova stari Dubrovčani stvarali najvažnije zaključke u svojoj pametnoj državnoj upravi« i žali da su »Dubrovčani uništili taj lijepi spomenik svoje slavne prošlosti«. Dugo sam sa žalošću kao gimnazijalac gledao u staroj gradskoj žitnici »Rupama« blijedu fotografiju Vijećnice koju je Tonko Kurajica, jedan od osnivača muzejske zbirke u toj zgradi, izložio s ispisanom željom da se nađe dobrotvor koji će je obnoviti, pa sam zatim tragao u arhivu za vijestima o njoj i iznio ih 1949. godine. Dubrovački konzervator Lukša Beritić je također tražio podatke o njoj i objavljujući ih 1956. godine pisao: »Novi Dubrovnik, svakako po želji Austrije, srušio je taj stari simbol svoje slobode, da bi na njegovom mjestu sagradio zgradu u pseudorenesansnom stilu koja nagrđuje središte grada«. Dubrovački arhitekt Slavomir Benić iznio je 1959. i 1960. godine građevinske ostatke i arhivske nacрте tog srednjovjekovnog zdanja i tim proširio naše znanje o njegovu izgledu, prikazavši mu uspješno izgled pročelja u cjelini i u omjerima i smjestivši ga u okolni urbanistički sklop. Prijedlozi i poticaji da se Vijećnica obnovi nisu, međutim, mogli biti ostvarljivi zbog nedostatka sredstava, a i upotrebljivosti općinske zgrade. Danas pak kad se grad proširio na Lapadu, nad Gružom i prema Rijeci, upravno činovništvo ne može se snalaziti u zastarjelim prostorijama ni u nekadašnjem zbijenom starom središtu. Današnja ga općinska zgrada nije mogla okupiti i ono bijaše prisiljeno djelovati rastrgano i nepovezano, čime je službeni posao bio otežan. Osjećala se stoga potreba za njegovim usredotočenjem i prirodom, okupljenim kolanjem u većoj i suvremenijoj građevini, a ne u današnjoj općini.

Isticano je u nekoliko navrata pri pisanju o dubrovačkim starinama kako su od kraja prošlog stoljeća do danas mnogi poznavaoi i ljubitelji starog grada žalili za Vijećnicom koja bijaše znamen njegove samostalnosti i priznanja u svijetu, izvor cvjetnog doba njegova likovnog stvaralaštva i istančanog humanog oblikovanja ljudskih prostora i zdanja.

Nitko, međutim, nije javno istaknuo estetsku građevnu vrijednost nove općinske palače. Svi, pa i oni koji priznavahu neoslogove 19. stoljeća ostajahu ravnodušni i hladni pred njenom bolećivom i neizrazitom gizdavošću, pred lošim i neuspjelim klesarskim ukrasom i malim poprsjima u medaljonima.

Danas pak kada nam se pružila zgoda njenog uklanjanja iz zaokružene sredine kojoj se nametnula i povrijedila je, Dubrovčani okupljeni u radinom i zaslužnom »Društvu prijatelja dubrovačke starine«, koja već trideset godina uspješno djeluje na zaštiti i obnovi dragocjene spomeničke baštine, traže njeno premještanje i obnovu stare Vijećnice.

Idejna rekonstrukcija Vijećnice iz 15. st. u Dubrovniku (crtež L. Delfin)

Da njihov zahtjev ne izgleda zanesenjačka želja već opravdano traženje uputiše Odboru za praćenje i usmjeravanje obnove spomenika kulture na području općine Dubrovnik obrazlažući prijedlog da razmotri ovo pitanje. Odbor je raspravljao o obrazloženju Društva i imenovao Odbor stručnjaka koji će ispitati mogućnost i opravdanost tog traženja. Uvažio je i prijedlog Društva da dade izraditi dokumentaciju za obnovu Vijećnice, nakon čega je Društvo o svom trošku povjerilo Odjelu za graditeljstvo naslijede Urbanističkog zavoda Dalmacije u Splitu elaborat »Rekonstrukcija grupe objekata između zvonika i Kneževa dvora u Dubrovniku«. Stručnjaci tog Odjela su javno izložili u kolovozu postignuća svog istraživanja i opremili ih s nacrtima i tekstom. Elaborat je Društvo uputilo kao posebni svezak koji sa sustavno opremljenim tekstom i šezdeset i pet tabli predočava istraživanje te prostorne zamisli u vremen-

skom slijedu, rekonstrukciju iz kraja 15. stoljeća i idejno rješenje. Dodan je i ishod ankete posjetilaca izložbe o obnovi i novoj namjeni stare Vijećnice, iz kojeg se vidi da se većina izjasnila za uspostavljanje i suvremenu upotrebu te povijesničke zgrade. To javno iskazano mišljenje Dubrovčana treba, dakle, uvažiti.

Postignuća iznesena u elaboratu trebalo bi uvažiti jer dokazuju da se obnova Vijećnice uklapa potpuno i u suvremeni život Dubrovnik, budući da rekonstrukcija uvažava potrebe sadašnje općinske uprave, kazališta i gradske kafane, dakle, svih prostora iza obnovljenog kasnogotičkog pročelja koji zadovoljavaju društveni napredak današnjeg grada.

Nova Vijećnica se, naime, u elaboratu Urbanističkog zavoda Dalmacije predlaže kao dvorana za sjednice društveno-političkih tijela, što bi predstavljalo slijed njene povijesne uloge za javne i svečane skupove, a i kao foaje kazališta koji mu do sada nedostajao, manja komorna dvorana za glazbeno-scenske priredbe, te skupa s Kneževim dvorom mjesto za česta protokolarna primanja grada. Sve to omogućuju njeni novi ulazi među kojima se otvara i onaj povijesni barokni sa spomenutim natpisom o skrbi za javne poslove. Kazalište, koje svojom unutrašnjošću spada među naša najstarija sačuvana, ostaje nepromijenjeno, ali se jače osigurava i prikladno spaja s Vijećnicom. Spomen ploče na Općini ponovno bi se uzdizale na počasno mjesto, jednako kao i posuda sa prahom Frana Supila. Kafana se proširuje s novom galerijom odakle se kroz prozor bivšeg Arsenala pruža pogled na Placu, gdje i dalje, kao i u luci, ostaje njena terasa.

Obnova se, dakle, temelji na stručnom obrazloženju i na javnom mišljenju Dubrovčana o upotrebi Vijećnice u javne svrhe. Među pristaše obnove treba ubrojiti i turiste, strane i domaće goste, koji cijene i vole spomenike što im zorno prikazuju i potpunije objašnjavaju povijest Dubrovnik, njegovu ulogu u svjetskoj politici i doprinos evropskoj kulturi i dive se sačuvanoj cjelovitosti starog slikovitog grada.

Obnova je i u suglasju sa službom zaštite spomeničke baštine, stoga se za nju izjasnio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu. Rad tog Zavoda na obnovi i uspostavi srušenih spomenika je dosada nailazio na priznanje i prihvaćanje, ali je ipak potrebno navesti nekoliko novijih primjera s kojima je postala širokoj javnosti jasnija predodžba mnogih građevinskih spomenika.

U Dubrovniku je potpuno obnovljen gradski zvonik i tik do njega loža državnih zvona, gradski ulaz i admiralova kuća. Te zgrade se nalaze u istom građevnom sklopu s Vijećnicom, pa je prirodno da se i nju obnovi i tim upotpuni cjelina bez koje bi taj najvažniji, središnji dio Dubrovnik ostao osakaćen, lažno i nedolično prikazan, kao što bi bio obezglavljen da se nije obnovilo glavni njegov naglasak, gradski toranj koji se ističe pri prvom susretu s Placom, predočava njen kraj i čini pandan franjevačkom zvoniku, uzdižući se s njim kao jarboli broda. Da se ne obnoviše i loža zvona i admiralova kuća, te bi zgrade ostale nagrađene od austrijskih činovnika i zaboravljene.

Obnova srušenih spomenika je uspjela i u ostalim primorskim gradovima.

U Splitu su obnovljena Srebrna vrata, očišćeni i obnovljeni podrumi Dioklecijanove palače, a vrh Peristila uspostavljena renesansna palača, obnovljeno je i kazalište koje bijaše oštećeno požarom i uspostavljena loža na kući Cipriana de Ciprianis iz kraja 14. stoljeća, a na prizemljima mnogih kuća obnovljena »vrata na koljeno«.

Krajem prošlog stoljeća vraćen je raniji izgled gradske vijećnice na Narodnom trgu, a početkom našeg stoljeća potpuno obnovljen zvonik stolne crkve.

U Šibeniku je obnovljena iz temelja gradska Vijećnica koja bijaše sasvim porušena bombardiranjem prošlog rata i danas izvanredno svojom slikovitošću oživljava Jugoslavenski festival djeteta, kao što bi dubrovačka, kad se uspostavi, početak dubrovačkih ljetnih igara.

U Trogiru je također u cjelini krajem prošlog stoljeća obnovljena renesansna općinska palača, a nedavno i dio korčulanske vijećnice s njenom slikovitom ložom i snažnom jednostavnom, širokom u našem graditeljstvu rijetkom atikom, koja bijaše također oštećena ratnim bombardiranjem. U Trogiru su obnovljeni zvonik sv. Mihovila i samostana benediktinki na crkvi sv. Nikole.

Očito je da bi našem povijesnom graditeljstvu bila nanesena vidljiva i nenadoknadiva šteta da je Split bio ostao obezglavljen da se nije do temelja srušivši trošni zvonik stolne crkve podiglo njegovu kopiju. Trogirska i splitska sredina bile bi nagrdene i nevjerodostojne da nisu u cjelini obnovile svoje prvotne vijećnice. Kakve bi se otrcane kuće bile pojavile u ovoj poslijeratnoj žurbi i potrebi da naša mlada Republika nije obnovila šibensku i korčulansku vijećnicu!

Među obnovama u drugim republikama treba istaknuti obnovu zgrade »Biljar-a« sred Cetinja.

Kada su se, dakle, u onim skućenim vremenima mogla obnoviti ta zdanja, zar danas, kada jače spoznamo vrijednost povijesnih spomenika u turističkim mjestima propustimo obnovu dubrovačke Vijećnice, kada nam se nakon oštećenja od potresa općinske palače pruža za to povoljna prilika?

Sve spomenute dalmatinske vijećnice važne su s urbanističkog, političko-društvenog i kulturnog značenja, pa i sada služe svojim općinama, ali ih dubrovačka vijećnica po svjetskoj ulozi svoje samostalne republike vidno nadmašuje, pa bi bilo pogrešno baš nju ne obnoviti i zbrisati spomen na to sijelo državnosti dubrovačke, tim više što su nakon rata obnovljeni i očišćeni od nagrada Knežev Dvor u Stonu i u Cavtatu s istim ciljem i naglaskom na spomen prostiranja vlasti u Republici. Poznate su u prošlosti i u sadašnjosti obnove i uspostave srušenih spomenika u svijetu, npr. zvonika mletačke bazilike Sv. Marka, Danteove rodne kuće s okolinom u Firenci, a da se i ne navodi velebni primjer bombardiranjem uništenih spomenika u Poljskoj i ostalim zemljama koje ne htjedoše ostati bez kulturne baštine, čvrste podloge njihova današnjeg i sutrašnjeg razvitka. Bio bi doista neshvatljiv nehaj i neoprostiva povijesna greška našeg pokoljenja kad bismo dopustili da nam neka slučajnost, nepogoda ili zločinački ratni napadaj uništi za uvijek značajni spomenik koji potvrđuje naš kulturni i društveno-politički i privredni uspon i stvaralaštvo u teškim prilikama prošlosti.

Financijska sredstva koja postoje za uspostavu Vijećnice mogla bi se pojačati i doprinosima dubrovačkih rodoljuba nastanjenih u širokom svijetu, koji svojedobno pomogoše i obnovu gradskog zvonika. Kamene reljefne ukrase prozora i vrata mogu izraditi vješti korčulanski i brački majstori po već postojećim uzorcima, čim bismo pomogli njihov zanat koji se mora čuvati u pričuvi i njegovati zbog mogućih šteta koje mogu nastati na našim trošnim povijesno umjetničkim kamenim spomenicima, potrebitim i inače trajnih svakidašnjih popravaka.

Uspostavom ovog spomenika prema znanstvenom suvremenom pristupu i načinu zaštite, a na temelju uvjerljivih dokaza o njegovom izvornom obliku, našoj bi konzervatorskoj službi ojačao ugled, a u novim pokoljenjima bi se uzdržala ljubav prema kulturnoj baštini, dok bi naše pokoljenje, svi mi koji smo dužni tu ljubav promicati u širokim slojevima jasnim i zornim uspostavljanjem oštećenih i uništenih spomenika, izbjegli prijekor da nismo izvršili svoju rodoljubnu dužnost u zgodi koja nam se, eto, ovdje pružila. Spomeničko nasljeđe ne pripada samo upućenim i naobraženim, ono ne ovisi samo o mišljenju pojedinog stručnjaka, već postaje svojina, kada ga se obnovi, širokih narodnih slojeva koji će ga i cijeniti i zavoljeti, ako im se predstavi njegova istinska vrijednost, a vrednota dubrovačkih starina je odavna poznata i uočena, ona je k tome dragocjena i neprocjenjiva, veza između svih naših naroda, ona nas brati sa čitavim kulturnim svijetom.

U današnjoj zaštiti kulturne baštine obnova Vijećnice bi predstavljala u gradu kulturnog turizma i ljetnih igara, međunarodnih znanstvenih skupova i čestih posjeta uglednih političkih i kulturnih ličnosti, plodonosni, stvaralački podvig. »Društvo prijatelja dubrovačke starine« tim želi popraviti davno počinjenu grešku nemoćne i male dubrovačke općine, koja je dugo oklijevala porušiti zapaljenu Vijećnicu, ali se ipak nije mogla u prošlom stoljeću oduprijeti nasilju tuđina koji je oskrnivao i uništavao spomene Dubrovačke republike.

U ovom vremenu kada nakon ratnog razaranja širim zahvatima, novim shvaćanjem i većim potporama narodne vlasti uspostavimo jače poznavanje i vrednovanje našeg kulturnog i likovnog nasljeđa, kad vratismo ugled mnogih spomenika i spasismo iz ruševina i zaborava, ne smijemo propustiti predstaviti i obnoviti jedan od najznačajnijih dokaza našeg davnog i stalnog prisustva u kulturnom životu na Sredozemlju i u svijetu.

RECONSTRUCTION DE L'HÔTEL DE VILLE DE DUBROVNIK

Cvito Fisković

L'auteur a fait cette communication à Zagreb le 27. IV. 1982, au cours de plusieurs conférences et lors de la séance du Comité de l'Assemblée de la République Socialiste de Croatie chargé de suivre et diriger la rénovation des monuments historiques sur le territoire de la Commune de Dubrovnik — s'engageant pour la rénovation de l'hôtel de ville gothique de la fin du XVe siècle, considérant que pour cela des conditions suffisantes existaient à l'intérieur de l'édifice actuel, ainsi que des plans détaillés du milieu du XIXe siècle (époque de la destruction de l'ancien bâtiment) qui s'étaient conservés, de même que les parties décoratives et sculpturales essentielles de la façade. Tout ceci permettrait l'exécution d'une copie fidèle du bâtiment qui est historiquement connu comme hôtel de ville de la République de Dubrovnik, oeuvre de maîtres autochtones du XVe siècle, en harmonie avec l'espace le plus important et le plus majestueux de Dubrovnik. De cette façon serait supprimé l'édifice de néo-style de l'ancienne mairie du XIXe siècle qui, par sa grossière façade et son exécution prétentieuse mais sans vie, en pierre, s'est imposé à cet espace et a perturbé l'exceptionnelle ambiance des édifices compris entre la cathédrale de Dubrovnik et la Divone (Douane). Il a pourtant été décidé de restaurer le bâtiment du XIXe siècle.